

Проблеми света „новог поретка“

Проф. др *Андреј Митровић*

Аутор у свом прилогу говори о „новом светском поретку“ као условном изразу за ново у настајању, недовољно уобличеном за доследна истраживања. Објашњењем историјског значења синтагме „нови светски поредак“, аутор закључује да се настојања да се створе нови односи у међународном животу, по правилу, јављају као последица великих потреса и преокрета, и наводи одговарајуће примере из историје.

Распад СССР-а и Варшавског уговора, односно укидање биполарности у свету, условио је потребу за тадашњим јединством народа и држава, али је изменио односе међу њима. Отуда су Сједињене Америчке Државе, као једина суперсила, дале свој предлог новог поретка у свету, срачунат на очување њихових интереса и ширење идеолошких вредности које заступају. У оквиру тога, истичу се идеје о остварењу „епохе дугог мира“ и заштити „слобода и људског достојанства“, што чини основу предлога о „новом партнерству међу народима“, које подразумева унапређење услова живљења у целом свету. У вези с тим, аутор објашњава традиције америчког наступа и између изузетно сложених проблема који доводе у питање његово остварење издваја тенденцију ка стварању нових држава, конфликте и дезинтеграцију које изазивају данашња примена права народа на самоопредељење, злоупотреба начела слободе медија и потребу за јединственом политиком међународне заједнице без предрасуда и инсистирања на посебним интересима појединих међународних субјеката.

У оквиру новонасталих промена, аутор разматра и српско питање и указује на предности сарадње засноване на интересима и прилагођавању политичких средстава историјском времену. Позиција партнерства, закључује аутор, захтева развијеност и успешност, а за то треба испунити два предуслова: (1) обезбедити животу појединца водеће место међу вредностима и (2) високо поштовати и захтевати истину.

Нису мале тешкоће у настојању да се стекну знања о теми насловљеној „нови светски поредак“. Ради се о политичком и стратегијском хтењу, што претпоставља постојање заинтересованих погледа и судова. У томе своје место има и наслеђено начелно неповерење појединих левичарских кругова према крупном капиталу и, упоредо, према Сједињеним Америчким Државама. Осећа се поновно присуство барем век старог „разарања ума“, које сугерише параполитологија најекстремни-

јих десничарских кругова, ширећи представе о мистичном деловању завера (масони, капитал, Јевреји, неке клерикалне групе...) ради стварања неповерења, страха, дезоријентације и уистину болесног колективног мишљења, а све то, најчешће, у неком одређеном ужем интересу. Појава новог се још увек није довољно оформила и постала снажније присутна, тек је у настајању. На њу могу утицати непознанице сутрашњице, и то толико да се значајно промене почетне намере. С друге стране, засад није могуће задовољити потребу за довољном информацијом не само због ограничене доступности извора и затрпаности бројношћу објављених текстова него и зато што недовољна уобличеност новог не омогућава стварање довољних критеријума за доследна истраживања.

Код нас је све то нарочито сложено јер смо, поред ионако многоструко отежаног прибављања података (литература и, посебно, документација), додатно спутани околностима насталим због изолованости. Све се, упоредо, крајње политизује, по свој прилици најпре због ужих политичких интереса. Услед сукоба и жртава настаје атмосфера погодна за непромишљеност и брзоплетост, искривљавања, поједностављивања и испразности, а изражена је и превага страсти. Има и поноса, разумљивог као опирање у условима конфликта кад много јачи опасно прети, али у овом случају то не погодује трагању за поузданим оријентирима. Из свих тих разлога мало је обзира према тачности. Ипак, потребно је тежити што тачнијем схватању и знању, насупрот страстима и заинтересованости.

Историјско значење синтагме

Пројекти попут „новог светског поретка“ садрже, начелно, сасвим одређено хтење, са проценама, претпоставкама и плановима изграђеним у намери да се у међународним односима створи стање различито од претходног и успостави, у потребној мери, јасан садржај оних односа који се желе у будућности. То је превасходно политичка појава. Саставнице су јој понуда *програма* (о начину уређења) и навођење *основних вредности* (због којих и по којима треба остварити намеру). Програм је сводљив на политички циљ, који идеологија објашњава не само политичким него и хуманим, а тиме и етичким разлозима. Подразумева се корист од трајног или барем дугог периода стабилности међународних прилика. Сви садржаји подстичу на одговарајућу активност и подразумевају политику којој су, уједно, усмерење и оправдање, при чему се не искључују ни мир, ни рат. Покретач може бити један или више најјачих чинилаца међународног живота, који у току или након изузетно великих криза настоје да спрече или барем усмере даљи конфликтни процес, а тиме заштите и, по могућству, унапреде сопствени интерес. Најзад, не искључују се регионална решења, него узимају као делови структуре жељене целине будућег поретка.

Настојање на стварању нових основа међународног живота појављује се у модерном свету, по правилу, као последица великих потреса и преокрета. То се први пут догодило после револуције у Француској и двадесетак година Наполеонових ратова крајем 18. и почетком 19. века. Изразило се у одлукама Бечког конгреса 1814–1815. године и организацији Свете алијансе. Сагласно јачању либералних кретања, прешло се након револуције 1848–1849. на „концерт великих сила“, које су прихватиле да поштују начело међусобне „равнотеже снага“ и да споразумевањем траже решење спорова. После Првог светског рата дошло је до стварања Друштва народа, опште организације за сарадњу држава света, а од Другог светског рата то је Организација уједињених нација.

Нарочит пример представља захтев за „новим поретком“, који је поставила и покушала да оствари нацистичка влада у Немачкој тридесетих година 20. века (као и фашистичка влада у Италији). Планом из лета 1940. предвиђено је да се до новог светског поретка дође поделом света на шест великих региона, од којих би сваки био под „вођством“, тј. неоспорном хегемонијом једне велике силе и чинио њен „аутархични велики привредни простор“ (Немачка у Европи и Централној Африци, Италија у Средоземљу, Јапан у Источној Азији и Западном Пацифику, САД у западној хемисфери, Велика Британија у својој унеколико умањеној колонијалној империји и СССР у свом евроазијском простору). Требало је да свака сила на свом простору буде „фактор реда“, са „полицијским“ овлашћењима, док остале силе нису имале право на мешање. Оправданост таквог плана доказивана је емотивним и идеологизованим слоганом „животни простор“. Међутим, план је скривао дугорочно усмерену немачку тежњу за постизањем светске хегемоније. Према њему, остало је нејасно где се разграничава немачка и италијанска интересна сфера (где је граница Европе и Средоземља?). Поред тога, тежило се истискивању СССР-а из Европе у Азију, немачком ширењу у Централној Африци и учвршћивању немачких интереса у Јужној Америци. Увек је на првом месту био привредни аргумент, наглашавана је потреба аутархичног простора, а заступано је и аутократско начело са хијерархијским организовањем, уз свакојака расистичка објашњења.

Мултиполарност садашњих прилика

Са нестанком СССР-а и распадом Варшавског пакта свет је престао да буде биполаран (ипак, не треба занемарити да је раније постојао и тзв. Трећи свет), у њему је остала само једна суперсила (САД) и само један војни савез (НАТО). Проблем односа са преосталим социјалистичким земљама (Кина, Куба, Јужна Кореја, Вијетнам) значајно је смањен, идеолошка борба либерализма и марксизма изгубила је важност. Свет-

ска привреда, располућена још светским ратом 1914. године, и даље раздвојена настанком и ширењем круга земаља социјализма, недавно је поново стекла прилику за успостављање јединства. Организација уједињених нација претворила се у надидеолошку установу у поређењу с недавном ситуацијом. Створени су услови за даље обједињавање, иначе постигнуто у претходном раздобљу развитком саобраћаја, брзином преношења вести (текст, звук и слика), веома разгранатом привредном разменом, упрошћавањем плаћања (чекови, кредитне картице итд.), међуутицајем културних узора..., као и суштинском заинтересованости сваке државе за конфликте, без обзира на то где се догађају. У том прошлом свету сазрела је и идеја, која се чини најзначајнијом у новијем раздобљу, о прерастању света у још тешње јединство народа и држава повезивањем све слободнијим кретањем роба, културних добара и људи. Дакле, умањењем важности граница и, такође, путем премоћи човечног над расним, националним, регионалним, историјским или културним посебностима. Такву перспективу је омогућавало и то што се 20. век завршавао у знаку узорне стабилности, упркос биполарности увек деликатног подручја Европе. Ипак, Земља је постала мултиполарна на нарочит, разноврстан и умногоме противуречан начин.

У свету који настаје деведесетих година много је напетости и локалних конфронтација, али још више неизвесности и неодређености у погледу будућности. Све скупља трка у наоружавању имала је током претходног раздобља свој удео у исцрпљивању, а тиме и слому СССР-а (чије привредне основе нису могле издржати), али је јасно да су САД значајно исцрпљене, посебно финансијски, иако су победник у том својеврсном рату. Из претходног периода, као прворазредни чиниоци, преостале су две историјске државе, истина оптерећене бројним слабостима због своје недовољне развијености: Русија, атомска суперсила, али са још несигурном будућношћу, и Кина, такође са рањивим јединством. Чини се да нови значај стичу велике земље уопште, првенствено ресурсима изузетно богати Бразил, онда Аустралија, Канада, Индија и, ипак, Аргентина. Непознаница је новонастала Украјина која, према свим показатељима, може постати значајна земља. Узнемирујући су религиозни и етнички конфликти у Индији и национални проблем у Канади. Истовремено, Африка је веома сиромашна, а у Црној Африци се на многим местима води борба за голи живот и суочава с опасношћу од глади и опаких болести.

Свуда се осећају опречна кретања. У развијеној Европи долази до укупњавања, и то противуречног карактера. Делује идеја срастања превазилажењем постојећег (Европска заједница), али и национална идеја (Немачка). Међутим, у Шпанији, Италији и Великој Британији, Белгији, па и у Француској, дакле код чланица Европске заједнице, има сепаратизама, а у Источној и Југоисточној Европи на делу је деструктивни национализам. У средишту Старог континента увећала се Немачка

ка, а на Истоку и Југоистоку уситњавају се државе. То много личи на планове Рајха из Првог и Другог светског рата, утолико пре што процес раздробљавања носе шовинистичке снаге, настављачи оних који су својевремено, у светским ратовима, помогли немачко продирање и, најчешће, припадници крајње деснице.

Уједињење Немачке изазвало је страховања (холандски недељник НР писао је: „У помоћ, Немачка се буди!“, а широко је распрострањен израз, испуњен зебњом: „Четврти рајх“). Начин мешања Немачке у југословенску кризу открио је да је она опет политички прворазредно утицајна у развијеном свету, а и да је значајно допринела бржем распаду Југославије и заоштравању кризе, све до изазивања оружаних и крвавих трајнијих сукоба. Кључни континент не изгледа стабилно као што је био нешто раније. Париски „Le Figaro“ је у лето 1991. прилике описао сагласно огољеној окосници историје претходног миленија: у средишту немачка империја, западно од ње француско краљевство, а источније дифузни словенски свет. Као да је расклопљен триптихон, западно лежи Француска, источно Русија, у средини је Немачка, док је у суседству изразито конфликтна Југоисточна Европа (с југословенским простором већ у пламену) и потенцијално конфликтни појас отпао од Совјетског Савеза (с изузетно осетљивим украјинским подручјем). Упоредо прети традиционално нестабилни исламски простор у северноафричком и блискоисточном региону, с могућностима унутрашњих конфликта и претећим наступом против осталог света. Пејсаж је употпуњен појавом малих диктатора популистичке харизме, жилавих на власти упркос јаду малених „царстава“ којима управљају. Они лако грезну у крв, стално су у сукобу са правом човека и потенцијални су узрочници локалних ратова. Постало је и јасно да нису ваневропска особитост.

Нова мултиполарност је у неизвесностима мултиконфликтног света.

Амерички предлог

Јавну формулацију будућих односа изложио је у више наврата председник Џорџ Буш. У Организацији уједињених нација 1. октобра 1990, говорио је о „новом светском поретку дуге ере мира“ и о свету „отворених граница, отвореног делања и отвореног мишљења“. Можда тиме и није хтео да да име предложеном поретку. Говорио је поводом кризе настале насилном анексијом Кувајта од стране Ирака, што је и изазвало потребу да се изложи визија сређивања односа у већ увелико новим приликама. Међутим, израз је ушао у употребу и постао име јер садржи програм усмеравања и постулате на којима треба деловати. То је понуда уопштено изложеног програма поводом одређене кризе (око Ирака), али првенствено ради будућих односа и преузимања за своју државу иницијативе и вођства. Ради се о поступку произишлом из већ веома развијене глобалне политике једне суперсиле због очувања

интереса (њених и њених савезника) и проширења идеолошких вредности које је заступала. Утолико пре што су се развијене европске земље осетиле ослобођене потребе за америчком заштитом и усмериле на изградњу своје заједнице и, упоредо, без изграђених општих оквира, на бављење совјетским и – неуспело – југословенским подручјем.

Према ономе што је јавно изговорено, био је то позив да се гради нова целина односа у свету и, сагласно томе, приступи посебним питањима и проблемима. Међу основним идејама о томе како да се задатак реши, усмеравајућа је она о остварењу „епохе дугог мира“, што се узима за неоспоран интерес свих држава и, можда још и више – њихових житеља. Улогу одређујуће идеје има она о заштити „слободе и људског достојанства“, која очевидно уноси наглашени етички садржај. У оба случаја, упоредо, дата су далекосежна обећања, уз употребу форме општих места, што омогућава лак утицај на просечног човека садашњице. То су, уједно, и основе за изношење предлога о практичним односима „новог партнерства међу народима“. Сагласно Вилсоновој тврдњи с почетка 1918. да је рат застарео и цивилизацијски неприхватљив као варварски чин, сада се тврди да је коначно дошао прави историјски тренутак за одлучно настојање да се створи свет мира. Организација УН, након што се „ослободила хладноратовске пат-ситуације“, има дужност да, сагласно „визији својих отаца – градитеља“, учини да се коначно одстрани рат и далекосежно унапреди сарадња између држава и народа, али и заштите права човека. Сједињене Америчке Државе, као једина преостала суперсила у садашњем мултиполарном свету конфликта, сама себе задужује задатком предводника у грађењу нове епохе. При томе се позива на начела на којима је изграђена ОУН, од које очекује да у истом правцу поведе своје чланице.

Пројекат је произишао из претходно окончаног раздобља, у којем је основа била биполарност иначе сложеног света. Та подела се заснивала на конфликту капитализам – социјализам (комунизам), који се развијао од средине 19. века и постао историјска чињеница међународних прилика с револуцијом 1917. године и појавом „прве земље социјализма“. Резултат је била дубока подела света, пошто су САД и СССР изишле из Другог светског рата као суперсиле. Од 1949. године предводиле су међусобно супротстављене војне савезе, који су оличавали два потпуно супротна схватања политике и идеолошка тумачења света и човекове свакодневнице. Било је то рвање болшевичког и либералног политичког идеала око историјске садашњости и будућности. Крах болшевичког пројекта социјализма учинио је видљивим предности либералног модела. Он је сада једини утицајан и универзално прихваћен, упркос томе што је преостало неколико земаља социјализма. То се, у раније прихваћене хуманистичке постулате у оквиру ОУН, користи за остварење пројекта „новог светског поретка“.

Америчка понуда тежи свету са политиком која се исказује демократском парламентарном државом, привредом која је предузимачка

(капиталистичка) и цивилизацијом која је сагласна научном, технолошком и техничком напретку изграђиваном од 19. века. Може се рећи да се јединство види у заједничким схватањима, тј. идеологији, како у политици, тако и у привреди. Досадашње поделе се желе да превазиђу политичким, привредним и научно-техничко-технолошким уједињавањем. Модел који је природно израстао у Западној Европи и САД, а након 1945. године коначно преовладао у Средњој Европи и био успешно пренесен у Јапан, сада настоје да прошире на целокупну Земљину лопту. Укратко, најразвијеније земље, предвођене САД, које својим достигнућима доказују значај либералног начела, настоје истоветном либералном организацијом државе, друштва и привреде да обједине свет који је хетероген, али већ живи заједничку историју. Предлог првенствено почива на предностима остварене високе каквоће живота просечног грађанина у западним државама. Сагласно томе, „ново партнерство“, које подразумева напор за мењањем, сматра се унапређивањем услова живљења у целом свету.

Традиција америчког наступа

Садашњи наступ САД у традицији је појаве и наступања САД у историји 20. века. Јануара 1918. председник Вудро Вилсон изложио је такође либералну концепцију будућег времена мира у програму познатом под именом *Четрнаест тачака*. Иста становишта, али допуњена и обновљена сагласно новим приликама, унели су у *Атлантску повељу* председник Франклин Д. Рузвелт и британски премијер Винстон Черчил августа 1941. године. На идејама садржаним у та два документа почива у Бушов предлог: заступа право народа на самоопредељење и потврђује неприкосновеност суверенитета, искључује рат као средство спољне политике, противи се примени насиља уопште и захтева потпуну заштиту права човека. Очевидно, употребљен је систем најосновнијих идеала либерализма. Они делују и рационално и емотивно, подстичу на акцију и објашњавају и оправдавају одговарајућу политику. Такође, сагласно традицији америчког наступа, такав програм се проглашава и програмом либералног дела света. Сједињене Државе сматрају се његовим предводником, што умногоме и јесу као доиста највећа либерална сила по својој политичкој и привредној снази, самосвести, настанку и целини и континуитету своје историје. Оне су увек наступале на челу широке коалиције разноврсних држава, у којој су им најближи партнери биле остале водеће либералне државе, тј. традиционално велике силе Запада. Овога пута рачунају на окупљање целог чланства ОУН (што им и успева), а то је доиста светска коалиција.

Карактеристично је да амерички челни представници увек уносе моралистичке захтеве у систем идеја којим поткрепљују предлог за преуређење међународних прилика. На тај начин оправдавају свој

предлог, објашњавају одлучност наступања у његову корист и изузетну строгост у тешким кризним ситуацијама. У Другом светском рату Немачку су изложили најтежим бомбардовањима, затим су је поделили и извесно време држали под крутом окупацијом, уз само једну могућност: да се определи за савремену демократију. Упорност Јапана је довела до тога да су на њега бачене две атомске бомбе у августу 1945, а потом му је понуђена савремена демократија као једина могућност за излазак из тешких прилика у које је запао због агресивне спољне и недемократске унутрашње политике.

На основу искуства, може се закључити да су у наступу САД традиционална три елемента: нуде програм заједништва који је заснован на либералној идеологији развијеног света, окупљају мноштво држава (што уосталом доноси многобројне стратегијске, привредне, политичке и моралне предности) и крајње одлучно настоје да остваре циљ. У садашњем случају, за разлику од претходних, нема у свету дораслог супротстављеног партнера, а Уједињене нације, на истоветности својих начела и начела „новог светског поретка“, окупљају за акцију некад све, некад скоро све чланице светске заједнице, с тим да су супротстављања безначајна или не долазе до изражаја.

Проблеми

Насупрот изложеном једноставном програму налази се изузетно сложена стварност, многоструко оптерећенија проблемима него што се то чини на основу чињенице мултиполарне конфликтности света, која се политички исказује деловањем различитих локалних, регионалних и глобалних интереса. На пример, еколошке тешкоће, које управо проишлазе из развијености, тичу се самог опстанка човечанства. Остају отворени проблеми демографске експлозије која тече континуирано и причињава је уобичајеном појавом. Усавршавају се политика и друштво сагласно развоју цивилизације, али постоји и делује паралелни свет криминала и шверца, у оквиру тога и погубне трговине оружјем и дрогом, а не искључују се амбиције криминалаца за приграбљивањем друштвене или политичке моћи. Сталне су и уистину огромне бригае да нуклеарне тајне не падну у неодговорне руке. Ипак, треба разјаснити и другу врсту проблема, оних који непосредно угрожавају идеале. Неки од њих су:

1. Насупрот несумњиво најзначајнијем кретању ка глобалној и ширим регионалним интеграцијама (што се остварује смишљено и постепено повезивањем, грађењем заједничких интереса, преговорима и договарањем), изражене су и тенденције раздробљавања на нове државе (што се остварује развијањем страсти и загриженом пропагандном делатношћу и наглошћу, уз тешке прекиде и потајна повезивања с утицајним привредним и политичким међународним чиниоцима, дакле

не само из света криминала и шверца). Само стварање нових држава не мора бити противуречно светском процесу обједињавања (јер се нове државе у њега укључују), али га очевидно отежава и, што је најважније, начелно му противуречи. Истиче егоистичне интересе и производи идеологије раздора и борбе, свакојаке страсти и непријатељство, чини пожељним заоштравање политичких прилика и до таквог заоштравања доводи, а у савезништво развијеног света понекад уноси оштре разлике у интересима и проценама. Суштина основног процеса је у грађењу сагласно светским хоризонтима, а пратећег процеса у деструкцији коју развија партикуларистички национализам.

2. У хијерархији политичких идеја традиционално високо место има право народа на самоопредељење, али је оно пре отприлике једног века омогућавало интеграције на модерним основама, док је сада дезинтегративно и уноси конфликтност која није нужна у савременим условима. Историјском тренутку је много прикладније ново начело превазилажења граница ради олакшавања комуникације, чиме се, према савременим токовима, решава и проблем обичног човека свих нација. Национални и политички сукоби доводе и до трвења унутар савезништва најразвијенијих држава, а свуда и до распламсавања мржње. Насупрот начелу једнакости народа, емоције деле народе на добре и зле, из чега проистичу и најдалекосежније претње. Све то удаљава од поштовања хуманистичких стандарда и супротно је моралу и начелима на којима се заснива грађење нових односа. Отуда и опасност од политике оптерећене моралисањем, јер намеће крутости које, с позивањем на идеале, оправдавају свакојаке политике.

3. Начело слободе медија, по укупности практичног учинка, међу најдрагоценијим је регулаторима садашњег света, али није довољна брана од опакости нетачног информисања. У садашњој генерацији новинара из најразвијенијих земаља већина је под утицајем хладноратовске рутине и схватања, што оправдава питање да ли полазе априорно од тога да смо „ми добри момци“ и да су „они лоши момци“. И даље је уски патриотизам међу претпоставкама које се не преиспитују. Несумњиво је да свуда има новинара послушника, услужних према политичарима и дневној политици. Све ово чини оправданим питање да ли се искоришћавају хумана осећања људи да би се приказима насиља олакшало и омогућило прихватање сваке политике (против оних који су, оправдано или не, оцењени као зли). Пропагандни ефекти стварају колективне психолошке ситуације масовног слепила, а од њега често оболевају и представници средстава јавног обавештавања. Да ли су, даље, доиста сада безопасни историјски настали стереотипи и да ли је уистину ишчезао утицај њихових убојитих емотивних садржаја? Ту је и појава „ангажованих интелектуалаца“, тј. оних који нису стварни зналци и самостални мислиоци, него се поводе за приликама, и то из најразличитијих разлога, а веома су ревносни у доприношењу утицају разних

предрасуда. У садашњим армијама новинара сигурно има разлога за преиспитивање колико их је по стручности, моралу или способности дорасло својим задацима. Такође, много се говори о могућој пристрасности због слабости према новцу.

4. Неопходна јединствена политика међународне заједнице очевидно се ствара поступком елиминације интереса с обзиром на степен важности за поједине државе. У развијеном свету је тренутно премоћан интерес сарадње, али се намеће питање да ли се може, управо због њега, услед притиска једног (утицајног) члана донети одлука која повећава проблеме и отежава решења. Исто важи за настајање одлука унутар појединих држава, где се решења доносе на основу сарадње и сучељавања групних, ресорних, професионалних, сталешких, личних и других интереса. У оба случаја делују и тим поводом развијене емоције и створене предрасуде. Осим тога, рачуна се на политичаре изузетних способности, образовања, обавештености и морала, али је питање колико таквих доиста има.

Предлог новог складног међународног поретка примерен је правим потребама овог историјског времена, али околности чине могућим најразличитије варијанте. У тежњи ка идеалу увек се рачуна на одговарајуће снаге које могу да га остваре, али зависи од реалних околности да ли оне постоје, односно да ли успевају да делују. Све то упућује на потребу за реалистичким односом према идеалима, који су иначе вредни као претпоставке и путокази.

Српско питање

Сједињене Америчке Државе, као носилац програма „новог светског поретка“, окупљају и воде у акцију три групе држава: западне савезнике, земље Европе и остале чланице ОУН. С југословенском кризом и њеном интернационализацијом заоштрено је српско питање и уследило је изостављање и изостајање Срба из тог окупљања. У оба ранија случаја, 1918. и 1941. године, Срби су били у светској коалицији демократских народа и либералних држава која се борила за будући поредак међународних односа на основама мира, сарадње и демократије, и било им је унапред признато одговарајуће угледно место у свету сутрашњице. Најближи савезници су им биле западне и источне државе Европе и САД. Тако није по први пут сада.

У 19. веку настанак и раст Србије уклапао се у Европу са системом држава на националној основи. Конгреси великих сила расправљали су српско питање као део међународног поретка који постоји и који се дограђује, без обзира на одлуке које су доносили. Србија је себе разумевала као европску државу, тежила је да нађе место у међународним односима и томе прилагођавала своју политику.

Претпоставке успешности (дакле и безбедности) сваке савремене државе сводљиве су на давање предности интересима сарадње насупрот

разлозима за сукобе. То не значи одустајање од својих циљева, него прилагођавање политичких средстава одређеном историјском времену. Тражи се позиција партнерства, а она зависи од развијености и успешности. И то је суштина сваког питања. Да би се обезбедила развијеност и успешност чини се да је нужно испуњавање и два предуслова:

Прво, у хијерархији вредности треба истински обезбедити водеће место у животу појединца. Могућност за делотворно развијање гради се унапред тако што се онемогућује да појединац буде обезвређен закидањем права, недовољним материјалним могућностима и крутим односима и правилима. Он мора бити политички, привредно и друштвено потпуно обезбеђен. И партнерство у садашњем свету почиње с могућношћу (политичком, економском и друштвеном) грађанина да се непосредно укључи у међународну размену идеја, људских веза, материјалних и културних добара.

Друго, основа чврстине заједнице значајно је ослабљена уколико се високо не поштује и одлучно не захтева истина (што значи и негује тежња за сазнањем). То није само предуслов за потискивање неистина, за ограничавање страсти и пристрасности и спречавање зла манипулације од стране политичара и медија него је, пре свега, и предуслов за подстицање развијања свих могућности за далекосежно успешно и сваковрсно стваралаштво.